

AUTOREFERAT
przedstawiający opis dorobku i osiągnięć
naukowych

EDYTA MARCINKIEWICZ

Łódź, październik 2018

SPIS TREŚCI

1. Imię i nazwisko	3
2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe	3
3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych	3
4. Wskazanie głównego osiągnięcia naukowego	3
5. Charakterystyka innych osiągnięć naukowo – badawczych	13
6. Pozostała działalność naukowa i współpraca z instytucjami naukowymi	24
7. Dorobek popularyzatorski, dydaktyczny i organizacyjny	26

1. Imię i nazwisko

Edyta Marcinkiewicz

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- październik 2012 – uzyskanie stopnia doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii, Wydział Nauk Ekonomicznych, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Tytuł rozprawy: *Relacje cenowe pomiędzy rynkiem kontraktów futures a rynkiem kasowym na przykładzie kontraktów terminowych na indeks WIG20*. Promotor: prof. dr hab. Dorota Witkowska.
- czerwiec 2006 – uzyskanie dyplomu ukończenia Studium Doskonalenia Pedagogicznego Politechniki Łódzkiej.
- lipiec 2002 – uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera na Wydziale Organizacji i Zarządzania Politechniki Łódzkiej, kierunek: *Zarządzanie i Marketing*. Tytuł pracy: *Ocena wybranych metod generowania sygnałów kupna i sprzedaży kontraktów terminowych na indeks WIG20*. Promotor: prof. dr hab. Dorota Witkowska.

Praca zajęła **I miejsce w ogólnopolskim konkursie** na najlepszą pracę maderską dotyczącą tematyki instrumentów pochodnych, organizowanym przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie (luty 2003).

- czerwiec 1998 – uzyskanie certyfikatu językowego *Certificate in Advanced English*, wydanego przez University of Cambridge.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- od 01.03.2013 – Adiunkt, Katedra Zarządzania, Wydział Zarządzania i Inżynierii Produkcji (dawniej: Wydział Organizacji i Zarządzania) Politechniki Łódzkiej.
- 2012-2013 – Wykładowca, Katedra Zarządzania, Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki Łódzkiej.
- 2003-2012 – Asystent, Instytut Zarządzania/Katedra Zarządzania, Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki Łódzkiej.

4. Wskazanie głównego osiągnięcia naukowego

Osiągnięciem naukowym, które wskazuję jako mające znaczący wkład w rozwój dyscypliny **ekonomia** jest monografia naukowa pt.:

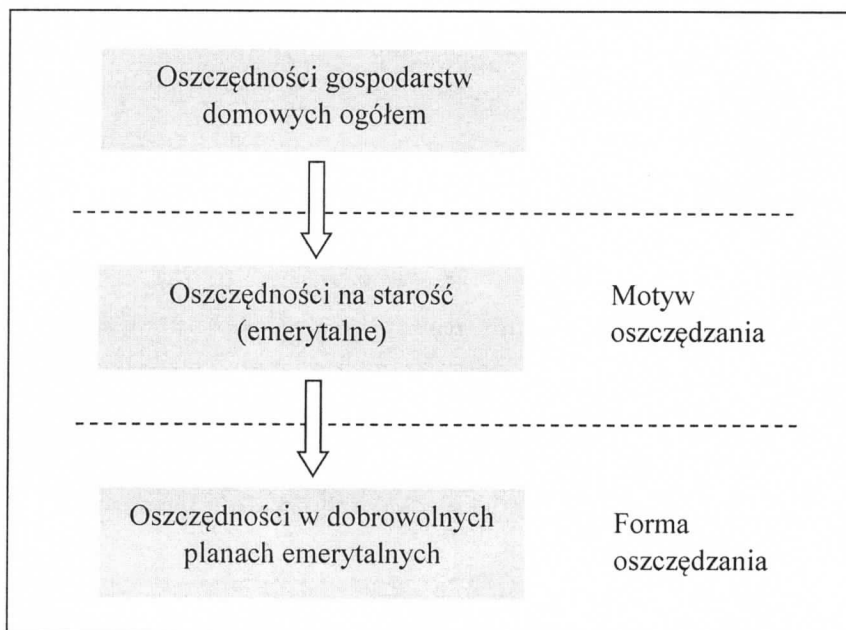
„Uwarunkowania rozwoju dobrowolnych programów emerytalnych. Perspektywa makro- i mikroekonomiczna”, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2018, autor: Edyta Marcinkiewicz

Recenzentami wydawniczymi pracy byli:

dr hab. Marek Szczepański, prof. PP, Politechnika Poznańska

dr hab. Ireneusz Kuropka, prof. UE, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Pozycja ta wpisuje się w jeden z mniej popularnych i dotychczas słabo eksplorowanych obszarów badawczych ekonomii emerytalnej, jakim są zagadnienia związane z problematyką dobrowolnego systemu emerytalnego. Dotychczas w literaturze przedmiotu badania nad uwarunkowaniami funkcjonowania dobrowolnych planów emerytalnych koncentrowały się głównie na bardziej szczegółowych i fragmentarycznych aspektach, takich jak np. bariery tworzenia z perspektywy pracodawców lub też efektywność zachęt podatkowych w upowszechnianiu dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego. W omawianej monografii zaproponowano szersze spojrzenie na problematykę rozwoju dobrowolnych programów emerytalnych. **Ujęciem, które można wskazać jako nowe, jest osadzenie tej problematyki w kontekście oszczędności gospodarstw domowych, co pozwoliło na rozważanie postawionego problemu badawczego zarówno w perspektywie makro-, jak i mikroekonomicznej oraz odniesienie do teorii i wcześniejszych badań nad determinantami oszczędzania ogółem** (por. rysunek 1).

Rys. 1. Oszczędności w dobrowolnych planach emerytalnych – kontekst tematyczny
Źródło: opracowanie własne

Połączenie obu płaszczyzn tj. makro- i mikroekonomicznej było możliwe przy założeniu, że zjawisko oszczędzania gospodarstw domowych w formie długoterminowych planów oszczędnościowych, jakimi są plany emerytalne, przekłada się w skali zagregowanej na znaczenie dobrowolnego zabezpieczenia na starość jako elementu systemu emerytalnego.

Wybór perspektywy gospodarstwa domowego ma swoje uzasadnienie, gdyż spośród podmiotów zaangażowanych w finansowanie przyszłej konsumpcji jednostek w okresie starości, to gospodarstwa domowe¹ ponoszą zwykle główny ciężar tego finansowania. One również – jeśli przyjąć zaproponowaną w monografii definicję dobrowolnego planu oszczędzania na starość – podejmują decyzję odnośnie oszczędzania, bądź rezygnacji z oszczędzania na starość w nieobowiązkowym systemie emerytalnym. Udział pozostałych podmiotów finansujących tj. pracodawców (na zasadzie współdzielonej składki lub dopłat) oraz państwa (bezpośrednio w formie dopłat i pośrednio np. w formie ulg podatkowych) stanowi w tym przypadku dopełnienie (mające stanowić zachętę i podnosić skuteczność budowania kapitału emerytalnego na zasadzie dobrowolności) dla podstawowego źródła oszczędności, jakim są środki gromadzone przez same gospodarstwa domowe.

Główny cel monografii zdefiniowano jako identyfikację czynników wpływających na rozwój dobrowolnych programów emerytalnych w zabezpieczeniu emerytalnym. Rozwój ten postrzegany jest w kategoriach ilościowych i mierzony powszechnością uczestnictwa w dobrowolnym systemie emerytalnym, poziomem odprowadzanych składek oraz zgromadzonego kapitału emerytalnego. Cel ten podzielono na osiem **celów szczegółowych**:

- 1) Charakterystyka formy dobrowolnych oszczędności emerytalnych gromadzonych w systemie emerytalnym na tle innych form dobrowolnego oszczędzania gospodarstw domowych.
- 2) Synteza podejścia mikro i makro w identyfikacji determinant oszczędzania gospodarstw domowych na podstawie literatury przedmiotu.
- 3) Zdefiniowanie pojęcia dobrowolnych planów emerytalnych.
- 4) Ocena stopnia rozwoju dobrowolnego systemu emerytalnego w grupie 24 krajów europejskich na podstawie zebranego materiału statystycznego dotyczącego dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego.
- 5) Identyfikacja i porównanie grup krajów podobnych pod względem znaczenia dodatkowych planów emerytalnych.
- 6) Wstępna empiryczna analiza zależności między potencjalnymi czynnikami wpływu na oszczędzanie na starość a stopniem rozwoju systemu dobrowolnego.

¹ Pojęcie gospodarstwa domowego w tym kontekście utożsamiane jest z jednostką czyli konsumentem (por. Zalega 2012).

- 7) Empiryczna identyfikacja (w skali makro) determinant uczestnictwa oraz aktywności w zakresie oszczędzania w dobrowolnych planach emerytalnych.
- 8) Empiryczna identyfikacja (w skali mikro) czynników wpływu na oszczędzanie w celu emerytalnym gospodarstw domowych.

Przedstawione cele i kolejność ich realizacji determinują strukturę przedstawianej monografii. W **Rozdziale 1** jako wstęp do dalszych rozważań nad naturą i determinantami oszczędzania w dobrowolnych planach emerytalnych dokonano charakterystyki dodatkowych oszczędności emerytalnych (w dobrowolnym systemie emerytalnym) na tle zwykłych oszczędności gospodarstw domowych tj. występujących w innych formach niż plany emerytalne. Następnie analizie poddano zidentyfikowane w literaturze przedmiotu determinanty oszczędzania gospodarstw domowych wychodząc od czynników kształtujących stopy oszczędzania ogółem, by w dalszej kolejności zidentyfikować potencjalne determinanty oszczędzania w konkretnej formie, jaką stanowią dobrowolne plany emerytalne. Na podstawie przeglądu wiodących teorii konsumpcji wyszczególniono czynniki mające wpływ na oszczędzanie w kontekście teorii wyboru międzyokresowego, hipotezy dochodu absolutnego, teorii dochodu relatywnego, hipotezy cyklu życia, hipotezy dochodu permanentnego oraz behawioralnej hipotezy cyklu życia. Studia literaturowe uzupełnione zostały o analizę wcześniejszych badań empirycznych w tym zakresie. Przeprowadzono przy tym syntezę podejść makro i mikro poprzez zestawienie czynników kształtujących stopy oszczędzania zidentyfikowanych we wcześniejszych pracach empirycznych. Przegląd ten dokonany został dla prac odnoszących się do oszczędzania ogółem gospodarstw domowych, gdyż takie podejście dominuje w literaturze przedmiotu z zakresu teorii, jak i empirii dotyczącej zjawiska oszczędzania gospodarstw domowych. We wcześniejszych pracach rzadko uwzględniane są różne motywy gromadzenia oszczędności, a jeszcze rzadziej różne formy, w jakich akumulowane są środki, niemniej jednak można znaleźć nieliczne pozycje, w których opisywane są badania dotyczące determinant oszczędzania w różnego rodzaju planach emerytalnych, choć tylko prowadzone z perspektywy mikro tj. na próbach gospodarstw domowych zwykle ograniczonych do przypadków pojedynczych krajów. Ich przeglądu i syntetycznego porównania wyników dokonano również w Rozdziale 1.

Rozdział 2 poświęcony został charakterystyce dobrowolnych planów emerytalnych oraz ich roli w systemie emerytalnym. Zaproponowano i omówiono w nim definicję dobrowolnego planu emerytalnego, za punkt odniesienia przyjmując perspektywę uczestnika planu (gospodarstwa domowego). Zwrócono też uwagę na miejsce dobrowolnego zabezpieczenia w systemie emerytalnym, ze szczególnym uwzględnieniem powiązań między poszczególnymi jego filarami. W rozdziale tym również odniesiono się do dwóch podstawowych rodzajów planów tj. pracowniczych i indywidualnych wyszczególniając ich specyficzne cechy. Osobny podrozdział

poświęcono zagadnieniu zróżnicowania dobrowolności w planach emerytalnych. Jest to złożona kwestia, lecz kluczowa dla opisu dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego. Określony zakres dobrowolności nie tylko bowiem ściśle jest powiązany z warunkiem koniecznym identyfikowania planu jako dobrowolny, ale też ma wpływ na rozważaną w Rozdziale 1 substytucyjność bądź komplementarność tej formy gromadzenia oszczędności wobec innych form oszczędzania stosowanych przez gospodarstwa domowe (oszczędności zwykłych). W tym kontekście przedstawiono również dyskusję nad rolą zachęt finansowych ze strony państwa do dodatkowego oszczędzania na starość. W praktyce zachęty te są powszechnym atrybutem dobrowolnych planów emerytalnych, choć ich skuteczność w mobilizowaniu nowych oszczędności jest dyskusyjna. Zwrócono jednak uwagę na często pomijane aspekty takie jak np. rola zachęt finansowych w przekształcaniu oszczędności krótkoterminowych na długoterminowe (z przeznaczeniem na starość), czy też ich wpływ na nierówności dochodowe. Jako podsumowanie rozważań prezentowanych w tym rozdziale przedstawiono propozycję typologii dobrowolnych planów emerytalnych według wielorakich kryteriów różnicujących.

W **Rozdziale 3** punktem wyjścia do prezentacji zebranego materiału empirycznego była ogólna charakterystyka roli dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego w różnych reżimach (modelach) emerytalnych funkcjonujących obecnie w krajach europejskich. Następnie dla każdego z 24 krajów będącego przedmiotem analiz empirycznych w skali makro opisano różne programy emerytalne w nim funkcjonujące. Charakterystykę tę uzupełniono dodatkowo o informację o obowiązkowych programach finansowanych kapitałowo, jeśli takowe występowały w danym kraju. W dalszej kolejności zaprezentowano opis zgromadzonej w toku badań bazy danych na temat dobrowolnych planów emerytalnych w analizowanej grupie krajów. Baza ta zawiera informacje dotyczące składek, aktywów i uczestnictwa w każdym z dobrowolnych programów emerytalnych, a zbudowana została na podstawie lokalnych źródeł wtórnych. Dzięki prezentacji graficznej zebranego materiału statystycznego możliwe było porównanie stopnia rozwoju (w wymiarze ilościowym) dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego w badanych 24 krajach.

Informacje przedstawione w Rozdziale 3 posłużyły do dalszych analiz uwarunkowań rozwoju dobrowolnych programów emerytalnych prowadzonych w skali makro. Zagadnieniu temu w całości został poświęcony **Rozdział 4**. W pierwszej kolejności za pomocą metod wielowymiarowej analizy statystycznej dokonano identyfikacji grup krajów podobnych do siebie pod względem ilościowo definiowanego znaczenia dobrowolnych programów emerytalnych w zabezpieczeniu na starość. Grupowanie to stanowiło wstęp do właściwej analizy obejmującej badanie wpływu szeregu potencjalnych uwarunkowań takich jak: występowanie w systemie emerytalnym kapitałowo finansowanych obowiązkowych programów emerytalnych, struktura dobrowolnych planów emerytalnych funkcjonujących w każdym z krajów w podziale na

plany pracownicze i indywidualne, hojność obowiązkowego systemu emerytalnego z perspektywy obecnych emerytów oraz pokolenia pracującego, czynniki powiązane z dochodem (dochód *per capita*, nierówności dochodowe, udział płac w PKB, średnie tempo wzrostu PKB, etc.), struktura demograficzna, poziom wykształcenia (odsetek osób z wykształceniem wyższym), upowszechnienie mieszkalnictwa własnościowego i inne uwarunkowania ekonomiczno-społeczne. Zmienne te po wstępnej selekcji dokonanej na podstawie wyników analizy korelacji zostały użyte w modelach ekonometrycznych jako regresory do objaśnienia stopnia upowszechnienia i znaczenia dobrowolnych planów emerytalnych mierzonych liczbą planów emerytalnych w danym kraju w relacji do populacji 15-64 i w relacji do zatrudnienia, oraz składkami w dobrowolnym systemie emerytalnym w odniesieniu do PKB i w przeliczeniu na jednego uczestnika w relacji do średniego wynagrodzenia. Dla szeregów przekrojowych (dane za rok 2013) oszacowano modele regresji wielorakiej, zaś dla szeregów przekrojowo-czasowych modele regresji panelowej.

Rozdział 5 – ostatni – poświęcony został analizom zjawiska oszczędzania na starość w skali mikro, czyli na podstawie danych dotyczących gospodarstw domowych. Ta część badania miała na celu określenie uwarunkowań dobrowolnego oszczędzania związanych z charakterystykami indywidualnymi gospodarstw wskazywanymi w literaturze przedmiotu. Dodatkowo, możliwa była konfrontacja z wynikami prezentowanymi w poprzednim rozdziale w zakresie wpływu czynników o podobnej naturze tj. mających swoje odpowiedniki w skali mikro i makro. Dotyczyło to w szczególności poziomu wykształcenia, wieku, roli samozatrudnienia oraz znaczenia lokowania środków w nieruchomości jako alternatywy dla dobrowolnego planu emerytalnego. Prezentowane w tym rozdziale analizy prowadzone były na przykładzie Polski, a ich dokonanie możliwe było dzięki wykorzystaniu bazy danych *Diagnoza Społeczna* (Rada Monitoringu Społecznego 2015). Na próbie 12 tysięcy gospodarstw domowych badano powiązania między charakterystykami indywidualnymi a faktem oszczędzania na starość, w szczególności oszczędzania w formie planów IKE i IKZE. Wśród uwzględnianych czynników były: dochód obiektywny i subiektywny, status społeczno-ekonomiczny, typ biologiczny rodziny, klasa miejscowości zamieszkania, posiadanie lokum mieszkalnego na własność, a także wiek, płeć i wykształcenie głowy gospodarstwa domowego. Do weryfikacji istotności i oszacowania względnej siły wpływu poszczególnych uwarunkowań użyto metod ekonometrycznych tj. modeli logitowych.

W omawianej rozprawie postawiono cztery hipotezy badawcze sformułowane na podstawie przesłanek teoretycznych i dokonanego przeglądu wcześniejszych badań:

- Hipoteza 1: Dochód jest głównym czynnikiem kształtującym oszczędzanie w dobrowolnych planach emerytalnych.

- Hipoteza 2: Oczekiwana hojność systemu obowiązkowego wobec pokolenia pracującego ma negatywny wpływ na rozwój dodatkowego systemu emerytalnego.
- Hipoteza 3: Funkcjonowanie kapitałowo finansowanych obowiązkowych programów emerytalnych ogranicza rozwój programów dobrowolnych.
- Hipoteza 4: Dominujący rodzaj planów w dobrowolnym systemie emerytalnym (pracownicze lub indywidualne) nie ma wpływu na poziom rozwoju dobrowolnego systemu emerytalnego.

Hipoteza 1 odnosi się do wiodącej roli dochodu (różnie definiowanego), który w najbardziej znanych teoriach konsumpcji występuje jako kluczowy czynnik wyjaśniający heterogeniczność w zakresie oszczędzania. Dzięki przyjętej metodyce badawczej opartej na analizie statystycznej i ekonometrycznej możliwe było ustalenie siły powiązania poszczególnych czynników (w tym dochodu) ze zdefiniowanym w kategoriach ilościowych poziomem rozwoju dobrowolnych programów emerytalnych. Prowadzone w skali makro analizy dotyczące uwarunkowań oszczędzania w planach nieobowiązkowych nie wykazały jednak, aby dochód *per capita* objaśniał zmienność w przekroju krajów w zakresie powszechności uczestnictwa i składek odprowadzanych w ramach dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego. W żadnym z modeli regresji panelowej oraz regresji dla szeregów przekrojowych dochód nie wystąpił jako zmienna statystycznie istotna. Zatem dochód nie tylko nie okazał się kluczowym czynnikiem, ale wręcz czynnikiem nieistotnym (pod względem statystycznym). Hipoteza ta zatem została zweryfikowana negatywnie.

Hipoteza 2 dotyczyła wpływu hojności obowiązkowego systemu emerytalnego na oszczędzanie w systemie dobrowolnym. We wcześniejszych pracach była ona jedynie rozważana na gruncie teoretycznym oraz weryfikowana empirycznie w badaniach prowadzonych na mikrodanych. Hipoteza ta opiera się na założeniu racjonalności decyzji jednostek w zakresie oszczędzania na starość. W krajach, gdzie (oczekiwane) świadczenia emerytalne są odpowiednio wysokie, potrzeba wygładzania konsumpcji w cyklu życia przez jednostki (gospodarstwa domowe) jest zaspokajana w ramach obowiązkowego systemu emerytalnego i nie występuje konieczność dodatkowego oszczędzania na starość w dedykowanych programach emerytalnych. Odwrotna sytuacja powinna wystąpić, gdy obowiązkowy system emerytalny zapewnia jedynie niewielki dochód w okresie starości tj. nie spełnia funkcji wygładzania konsumpcji w cyklu życia. Czynniki, które jednak mogą zakłócać tak określoną zależność są: substytucyjność innych form długoterminowego oszczędzania oraz ryzyko obniżenia przyszłych świadczeń w obowiązkowym systemie emerytalnym. W omawianej rozprawie hojność systemu emerytalnego, rozumianą jako adekwatność świadczeń emerytalnych, analizowano za pomocą wskaźników BR (*Benefit Ratio*), GARR (*Gross Average Replacement Rate*) oraz PRR (*Pension Replacement Rate*), przy czym pierwszy i drugi dotyczą hojności względem obecnych emerytów, zaś tylko ostatni odnosi się do

oczekiwanej hojności względem obecnego pokolenia pracującego. O ile w przypadku miar BR i GARR nie zaobserwowano związku korelacyjnego między hojnością systemu obowiązkowego oraz uczestnictwem w dobrowolnym systemie emerytalnym, to w przypadku miary PRR związek ten był bardzo wyraźny. Zmienna ta wystąpiła jako najsilniejszy predyktor (na podstawie wyników standaryzowanej bety) w modelach regresji dla danych przekrojowych. Zidentyfikowano w tym przypadku istotną negatywną zależność, co oznacza, że im większa jest oczekiwana hojność systemu obowiązkowego, tym mniejszą rolę pełni dobrowolne zabezpieczenie emerytalne, co stanowi potwierdzenie Hipotezy 2.

Do systemowych uwarunkowań rozwoju dobrowolnych programów emerytalnych odnosi się również **Hipoteza 3**. Nawiązuje ona do dyskutowanego w literaturze przedmiotu efektu wypierania (*crowding-out*) dobrowolnych oszczędności emerytalnych przez obowiązkowe oszczędności w systemie finansowanym kapitałowo. Uzyskane wyniki analizy korelacji oraz modeli regresji sugerują wyraźnie, że istnieje negatywny związek między występowaniem II filaru systemu emerytalnego (według klasyfikacji Banku Światowego z 2005 r.) a uczestnictwem i aktywnością w zakresie oszczędzania (mierzoną wysokością składek) w dobrowolnych planach emerytalnych. Zależność ta została wykazana w modelach, w których hojność obowiązkowego systemu emerytalnego była kontrolowana, co oznacza, że nawet po uwzględnieniu różnic w zakresie adekwatności świadczeń wpływ ten był również istotny. Hipoteza 3 została więc zweryfikowana pozytywnie.

Hipoteza 4 odnosiła się do instytucjonalnych uwarunkowań tj. konstrukcji III filaru systemu emerytalnego (według klasyfikacji Banku Światowego z 2005 r.). Wyniki prowadzonych badań w tym zakresie mają szczególne znaczenie praktyczne, bowiem pozwalają sformułować rekomendacje dotyczące kształtu projektowanych rozwiązań w zakresie dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego. Weryfikowano w tym przypadku przypuszczenie, że dominujący typ programów tj. indywidualne lub pracownicze, nie ma związku z poziomem rozwoju dodatkowych programów emerytalnych. Hipotezę tę potwierdzono empirycznie opierając się na porównaniu grup krajów o podobnej roli dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego, a także analizując aktywa, uczestnictwo i składki w badanych krajach w podziale na plany indywidualne i pracownicze.

Realizacja przedstawionych celów pozwoliła na wypełnienie istniejących w literaturze przedmiotu luk o charakterze empirycznym, poznawczym i teoretycznym, w czym można upatrywać **wkładu do dyscypliny ekonomia**:

Luka empiryczna

W toku realizacji prac badawczych nad rozprawą zgromadzono i zaprezentowano obszerny materiał empiryczny obejmujący informację o poziomie uczestnictwa,

aktywach i składkach do dobrowolnych planów emerytalnych w 24 krajach europejskich tj. Austrii, Belgii, Bułgarii, Chorwacji, Czechach, Danii, Estonii, Francji, Hiszpanii, Irlandii, Islandii, Litwie, Łotwie, Niemczech, Norwegii, Polsce, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Węgrzech, Wielkiej Brytanii i we Włoszech. Dokonano agregacji danych dotyczących ponad 60 różnych programów emerytalnych funkcjonujących w tych krajach w okresie 2005-2014. Informację statystyczną zebrano na podstawie lokalnych (krajowych) źródeł danych o dobrowolnych systemach emerytalnych obejmujących krajowe urzędy nadzoru finansowego, banki centralne, ministerstwa i inne agendy rządowe, urzędy statystyczne, stowarzyszenia funduszy emerytalnych, stowarzyszenia ubezpieczycieli itp. (łącznie ponad 40 podmiotów). Dzięki temu opracowanie zyskało bardzo kompleksowy charakter. Prezentowany materiał statystyczny wyróżnia obszerny zakres przedmiotowy (dotyczący ilościowego wymiaru dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego) i podmiotowy, wykraczający dalece poza prezentację przypadków pojedynczych, lub co najwyżej kilku, krajów dominujące w dotychczasowej literaturze przedmiotu o tematyce dodatkowego zabezpieczenia na starość. Materiał ten stanowi jednocześnie bazę dla analiz komparatywnych nieobowiązkowych systemów emerytalnych w przekroju krajów europejskich. W tym zakresie istniała znaczna luka empiryczna, a jej przyczyną jest w dużej mierze brak odpowiednio kompletnej informacji statystycznej na temat dobrowolnych programów emerytalnych, dostępnej w międzynarodowych bazach danych takich jak OECD, Bank Światowy oraz Eurostat.

Luka poznawcza

W dotychczasowej literaturze przedmiotu międzynarodowe analizy komparatywne w zakresie rozwoju dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego ograniczały się głównie do ujęcia jakościowego. Zebrany w toku badań obszerny materiał empiryczny pozwolił na ocenę znaczenia nieobowiązkowych systemów emerytalnych w 24 krajach europejskich na drodze analizy ilościowej, dzięki czemu możliwe było sformułowanie nowych wniosków o walorze poznawczym. Przede wszystkim dokonano oszacowania i międzynarodowych porównań w zakresie powszechności uczestnictwa, odprowadzanych składek i zgromadzonych aktywów w dobrowolnych planach emerytalnych. Zidentyfikowano grupy krajów podobnych pod względem roli dobrowolnego zabezpieczania emerytalnego, tj.

- grupę krajów o znaczącej roli dobrowolnych oszczędności w systemie emerytalnym: Belgia, Irlandia, Wielka Brytania,
- grupę krajów o umiarkowanym znaczeniu dobrowolnych oszczędności emerytalnych: Austria, Czechy, Dania, Niemcy, Portugalia, Hiszpania oraz Islandia,

- grupę krajów o marginalnym znaczeniu dobrowolnego systemu emerytalnego: Bułgaria, Chorwacja, Estonia, Francja, Węgry, Włochy, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Norwegia, Szwecja, Słowenia.

Rozróżnienie to może też stanowić bazę dla dalszych, bardziej pogłębionych analiz jakościowych w zakresie stosowanych rozwiązań w systemach nieobowiązkowych w poszczególnych krajach i oceny ich skuteczności.

Lukę poznawczą stanowił również mocno ograniczony stan wiedzy na temat determinant dobrowolnego oszczędzania na starość postrzeganych z perspektywy makro. O ile badania empiryczne nad uwarunkowaniami oszczędzania gospodarstw domowych ogółem w ujęciu zagregowanym dość licznie występują w literaturze przedmiotu, to wciąż jest zauważalny niedostatek tego typu badań dla determinant oszczędzania w szczególnej formie, którą są dobrowolne programy emerytalne. Wykazano, że ich specyfika wiąże się też z dodatkowymi, nieco odmiennymi uwarunkowaniami oszczędzania niż wskazywane w literaturze przedmiotu dla oszczędzania gospodarstw domowych ogółem.

Do luki o charakterze poznawczym odnoszą się bezpośrednio weryfikowane w pracy hipotezy. Po raz pierwszy w tak szeroko zakrojonym studium empirycznym przeprowadzonym na poziomie zagregowanym (makro) na drodze międzynarodowych analiz porównawczych i z wykorzystaniem metod ekonometrycznych zbadano, w jakim zakresie różnice między krajami w powszechności systemu nieobowiązkowego i poziomie dobrowolnych oszczędności emerytalnych wyjaśniane są przez różnice w dochodzie (PKB *per capita*), hojności obowiązkowych systemów emerytalnych, ich strukturze (w zakresie występowania obowiązkowego, prywatnego, kapitałowo finansowanego filaru) oraz w dominującym rodzaju programów nieobowiązkowych.

Dodatkowo prowadzone analizy pozwoliły na integrację podejścia makro z podejściem mikro poprzez zweryfikowanie i porównanie wpływu poszczególnych rodzajów uwarunkowań korzystając z danych zagregowanych na poziomie krajów i z mikrodanych dotyczących gospodarstw domowych na przykładzie Polski (badanie *Diagnoza Społeczna*). Identyfikacja powiązań między tymi dwoma wymiarami jest postrzegana jako jedno z głównych wyzwań dla badaczy zajmujących się problematyką dobrowolnego gromadzenia oszczędności na starość (por. Fornero i in. 2010).

Luka teoretyczna

W warstwie teoretycznej praca charakteryzuje się wspomnianym wcześniej nowym ujęciem problematyki dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego, polegającym na szerszym spojrzeniu na nią z perspektywy oszczędności gospodarstw domowych. W tym obszarze zidentyfikowano cechy charakterystyczne dla formy nieobowiązkowych planów oszczędnościowych z przeznaczeniem emerytalnym na tle innych form gromadzenia oszczędności. Zastosowano w tym przypadku szereg kryteriów

różnicujących, takich jak: motyw (cel) gromadzenia oszczędności, ich formę, horyzont czasowy akumulacji środków, horyzont czasowy konsumpcji, zakres decyzji oszczędzającego, płynność środków (swoboda dostępu do oszczędności), stopa zwrotu oraz ryzyko inwestycyjne. Odmienna specyfika tego rodzaju planów na tle innych form, w jakich gospodarstwa domowe mogą oszczędzać (np. lokaty bankowe, inwestycje w nieruchomości, inwestycje w instrumenty finansowe takie jak akcje, obligacje, etc.) stanowi istotną teoretyczną przesłankę pozwalającą przypuszczać, że również czynniki warunkujące oszczędzanie gospodarstw domowych w tych formach są w pewnym zakresie specyficzne.

W pracy podjęto również teoretyczne rozważania nad możliwymi wzajemnymi relacjami między oszczędnościami gromadzonymi w formie planów emerytalnych (dobrowolnych) a pozostałymi oszczędnościami gospodarstw domowych. Mogą być one bowiem wzajemnie substytucyjne lub komplementarne. Substytucyjność odpowiada za efekt wypierania jednej formy oszczędności przez drugą, zaś komplementarność za efekt wspierania. W omawianej monografii na gruncie teoretycznym interakcje te powiązane zostały z efektami wprowadzania zachęt podatkowych ze strony państwa, powszechnie stosowanych w przypadku dobrowolnych programów emerytalnych.

Ponadto, w omawianej rozprawie habilitacyjnej zdefiniowano pojęcie dobrowolnego planu emerytalnego, które dotychczas w literaturze przedmiotu nie było rozróżniane jednoznacznie. Doprecyzowano kryteria dobrowolności, wskazując jednocześnie na specyfikę ujęcia problemu z perspektywy gospodarstwa domowego. Ze względu na różne możliwe podejścia do samej istoty nieobowiązkowości (jej zakresu oraz spojrzenia na problem z punktu widzenia podmiotu partycypującego w finansowaniu dobrowolnych planów emerytalnych), precyzyjne określenie warunków, jakie musi spełniać plan oszczędnościowy określany mianem dobrowolnego planu emerytalnego, jest kluczowe dla dalszego badania determinant rozwoju nieobowiązkowego zabezpieczenia emerytalnego.

5. Charakterystyka innych osiągnięć naukowo – badawczych

W okresie przed doktoratem moje zainteresowania badawcze skupiały się na tematyce funkcjonowania rynków kapitałowych. W tym czasie opublikowałam 13 artykułów w czasopiśmie polskich i zagranicznych, 11 rozdziałów w monografiach naukowych, oraz byłam współautorem 3 podręczników akademickich. Od 2012 r., po obronie rozprawy doktorskiej pt. *Relacje cenowe pomiędzy rynkiem kontraktów futures a rynkiem kasowym na przykładzie kontraktów terminowych na indeks WIG20*, moje zainteresowania jednak stopniowo ewoluowały w kierunku ekonomii emerytalnej, co znajduje odzwierciedlenie w podejmowanych wątkach badawczych. Oprócz podobnej

tematyki związanej z różnymi aspektami funkcjonowania systemu emerytalnego wątki te łączy ilościowe podejście do studiów empirycznych, gdyż w swoich badaniach często wykorzystuję metody statystyczne i ekonometryczne, pozwalające wyjść poza jakościowy opis zjawiska. Gros moich publikacji dotyczy międzynarodowych analiz porównawczych prowadzonych w skali makro na grupach krajów OECD lub Unii Europejskiej. Można je przyporządkować do **następujących nurtów badawczych**:

- 1) *Czynniki kształtujące powszechność i znaczenie dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego w systemie emerytalnym;*
- 2) *Międzynarodowe studia porównawcze w zakresie efektywności, adekwatności i redystrybucji w systemach emerytalnych;*
- 3) *Funkcjonowanie OFE ze szczególnym uwzględnieniem ich roli na polskim rynku kapitałowym;*
- 4) *Międzynarodowe studia porównawcze w zakresie sprawiedliwości międzypokoleniowej ze szczególnym uwzględnieniem roli systemu emerytalnego;*
- 5) *Zagadnienia związane z różnie rozumianą efektywnością rynku giełdowego spot i futures.*

Pierwszy z wymienionych nurtów, w którym przedmiot badań stanowi dobrowolne zabezpieczenie emerytalne, związany jest z realizowanym i kierowanym przeze mnie projektem, finansowanym ze środków NCN (konkurs SONATA8), pt. *Determinanty rozwoju dobrowolnych form oszczędzania na starość* (nr DEC-2014/15/D/HS4/01238, realizowany w latach 2015-2019). Obok wcześniej przedstawionej monografii, wskazanej w autoreferacie jako moje główne osiągnięcie naukowe, w nurcie tym mieści się znaczna część mojego dorobku publikacyjnego. Do najważniejszych pozycji można zaliczyć:

- Marcinkiewicz E., 2018, *Voluntary pensions development and the adequacy of the mandatory pension system: Is there a trade-off?*, Social Indicators Research, 1-28, <https://doi.org/10.1007/s11205-018-2001-5>, (IF₂₀₁₇=1,648)
- Marcinkiewicz E., 2018, *Does the retirement saving motive foster higher savings? The evidence from the Polish household survey*, Business and Economic Horizons, 14(1), 85-96 (publikacja indeksowana w **Web of Science, Scopus**)
- Chybalski F., Marcinkiewicz E., 2018, *Myopic behavior and state involvement in a pension system: A cross-section study for OECD countries*, Ekonomista, 1/2018, 68-88 (publikacja indeksowana w **Web of Science, Scopus**)
- Marcinkiewicz E., 2017, *Factors affecting the development of voluntary pension schemes in CEE countries: a panel data analysis*, Central European Economic Journal, 3(50), 1-16

- Marcinkiewicz E., 2016, *Do we need voluntary pension schemes? The role of voluntariness in a pension system*, Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje, 33(2), 71–85
- Marcinkiewicz E., 2018, *Supplementary pensions: what can we learn from Czech, Spanish and Portuguese experiences?*, Rozprawy Ubezpieczeniowe. Konsument na rynku usług finansowych, 2(28), 52-65
- Marcinkiewicz E., 2016, *The Changing Landscape of Voluntary Pensions in the CEE Region*, w: Vrankic I., Tomic D. (red.) Economic and Social Development (Book of Proceedings), 13th International Scientific Conference on Economic and Social Development. Varazdin Development and Entrepreneurship Agency, Varazdin, Croatia and University North, Koprivnica, Croatia, 455-465 (publikacja indeksowana w **Web of Science**)
- Marcinkiewicz E., 2018, *How Generous Are Contemporary Pension Systems? A Comparative Study of the European Countries*, w: Bilgin M., Danis H., Demir E., Can U. (red.) Eurasian Economic Perspectives. Eurasian Studies in Business and Economics, vol 8/2. Springer, Cham, 207-220
- Marcinkiewicz E., 2015, *Znaczenie dobrowolnych funduszy emerytalnych jako instytucji III filaru polskiego systemu emerytalnego*, w: Chybalski F. Marcinkiewicz E. (red.), Współczesne problemy systemów emerytalnych. Wybrane zagadnienia, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź, 183-195
- Marcinkiewicz E., 2015, *Dobrowolne fundusze emerytalne w Polsce – analiza działalności i wyników inwestycyjnych*, w: Chybalski F. Marcinkiewicz E. (red.), Współczesne problemy systemów emerytalnych. Wybrane zagadnienia, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź, 196-209

Wymienione prace uzupełniają badania prezentowane w książce przedstawionej jako moje główne osiągnięcie naukowe i razem z nią wpisują się w etapy projektu badawczego oraz stanowią realizację jego celów szczegółowych. Odnoszą się one do bardziej szczegółowych kwestii, co pozwoliło na pogłębienie i dopełnienie analiz prezentowanych w monografii oraz na uzyskanie dodatkowych wyników badań pozwalających na sformułowanie wniosków przede wszystkim o charakterze poznawczym. Jako najważniejszą obok monografii habilitacyjnej pozycję tego cyklu, stanowiącą podsumowanie badań prowadzonych w skali makro, wskazać można artykuł opublikowany w czasopiśmie *Social Indicators Research* (lista JCR) pt. *Voluntary pensions development and the adequacy of the mandatory pension system: Is there a trade-off?* Jego oryginalność w obszarze metodycznym odnosi się do zaproponowanego syntetycznego wskaźnika (VPI – *Voluntary Pensions Index*) poziomu rozwoju dobrowolnych programów emerytalnych pozwalającego na dokonywanie porównań w przekroju międzynarodowym. Dodatkowo przeprowadzono badanie empiryczne pozwalające na sformułowanie wniosków o charakterze poznawczym. Na podstawie oceny VPI dla ponad 20 krajów europejskich, zweryfikowano hipotezę o występowaniu

zależności między adekwatnością świadczeń a rolą dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego. Otrzymane wyniki były zbieżne z wynikami przedstawionymi w książce, uzyskanymi na podstawie odmiennej procedury badawczej.

W ramach badań prowadzonych w tym nurcie głębszej analizie pod względem oddziaływania czynników kształtujących uczestnictwo w dobrowolnych planach emerytalnych poddano grupę krajów Europy Środkowo-Wschodniej (CEE). Podobnie jak w omówionej monografii, w tym przypadku również zastosowano podejście makro (analizowano dane zagregowane na poziomie krajów) z użyciem aparatu ekonometrycznego tj. modeli regresji panelowej. Wykazano, że między krajami regionu CEE istnieją znaczące różnice w zakresie znaczenia dobrowolnego systemu emerytalnego mierzonego powszechnością i wartością odprowadzanych składek, jednak odpowiadają za nie raczej czynniki mające swoje źródła w konstrukcji systemu emerytalnego aniżeli uwarunkowania demograficzno-społeczne, czy też ekonomiczne. W nurcie tym bardziej szczegółowo badano również kraje wcześniej zidentyfikowane jako mające potencjał dla rozwoju dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego tj. Czechy, Hiszpanię i Portugalię. Pozwoliło to na sformułowanie szeregu wniosków dotyczących wpływu takich czynników jak zachęty podatkowe, automatyczny zapis, przeważający typ programów (w podziale na indywidualne i pracownicze) na powszechność dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego.

Analizom poddano również rynek produktów emerytalnych w Polsce w zakresie III filaru systemu emerytalnego, skupiając się na segmencie dobrowolnych funduszy emerytalnych (DFE). Zidentyfikowano źródła słabej pozycji konkurencyjnej DFE, szczególnie wobec otwartych funduszy inwestycyjnych, oraz dokonano analizy szans i zagrożeń dla ich rozwoju w przyszłości. Określono też konkurencyjność i podobieństwo DFE pod względem wyników inwestycyjnych, również na tle wyników OFE zarządzanych przez te same powszechne towarzystwa emerytalne. Przypadkowi Polski poświęcono także studium empiryczne dotyczące postaw wobec dobrowolnego oszczędzania na starość opracowane na podstawie wyników badania *Diagnoza Społeczna*. O ile w książce przedstawionej jako moje główne osiągnięcie skupiono się w tym zakresie na badaniu wpływu bardziej obiektywnych czynników na oszczędzanie na starość, to w tym przypadku analizowano znaczenie czynników behawioralnych tj. rolę odpowiedniej motywacji. Wykorzystując uporządkowane modele logitowe wykazano, że gospodarstwa domowe deklarujące oszczędzanie na starość posiadają (średnio) wyższe oszczędności niż gospodarstwa deklarujące inne motywy oszczędzania. Potwierdza to jednocześnie zasadność podejmowania działań nakierowanych na podnoszenie świadomości emerytalnej jednostek.

Czynniki behawioralne analizowano również nietypowo, bo z perspektywy makro, skupiając się na zjawisku *myopii* (krótkowzroczności). Posługując się aparatem ekonometrycznym oraz metodami wielowymiarowej analizy statystycznej wykazano, że

na poziomie społeczeństw można zauważyć, że jednostki dostosowują decyzje emerytalne w zakresie dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego biorąc pod uwagę hojność systemów obowiązkowych oraz relację między państwem a rynkiem w systemie emerytalnym. Wnioski z badań prowadzonych dla grupy krajów OECD mają implikacje dla polityki emerytalnej, mianowicie wskazują, że posługiwanie się argumentem występowania *myopii* jako przesłanki za zwiększeniem roli państwa w systemie emerytalnym nie znajduje uzasadnienia w wynikach badań empirycznych.

Osobną pozycję w omawianym nurcie poświęcono badaniu hojności systemów emerytalnych w krajach europejskich. Zwrócono uwagę na niejednoznaczność tego pojęcia i usystematyzowano wiedzę na ten temat rozróżniając hojność rozumianą w szerszym i węższym sensie. Dokonano również porównania 27 krajów europejskich pod względem poziomu hojności systemów emerytalnych w różnych aspektach (tj. hojność z punktu widzenia transferów międzypokoleniowych, hojność z punktu widzenia adekwatności dochodowej świadczeń, etc.). Obok wniosków poznawczych, z badania tego wynikają też wnioski o charakterze metodycznym. Znacząca rozbieżność rankingów krajów pod względem wyników uzyskanych dla różnych wskaźników hojności wskazuje, że przyjęta perspektywa ma duże znaczenie w ocenie tego zjawiska, szczególnie w przypadku analiz porównawczych.

Drugi z wyszczególnionych przeze mnie nurtów badawczych tj. *Efektywność, adekwatność i redystrybucja w systemach emerytalnych – międzynarodowe studia porównawcze*, nawiązuje tematycznie do realizowanego przeze mnie w charakterze głównego wykonawcy projektu finansowanego ze środków NCN (konkurs OPUS5) pt. *Adekwatność dochodowa, redystrybucja oraz efektywność w systemach emerytalnych. Analiza porównawcza z wykorzystaniem metod ilościowych* (nr DEC-2013/09/B/HS4/01516, realizowany w latach: 2014-2016, kierownik: dr hab. F. Chybalski). Do moich publikacji wpisujących się w tę problematykę zaliczyć można:

- Marcinkiewicz E., Chybalski F., 2017, *A new proposal of pension regimes typology: empirical analysis of the OECD countries*, Journal of Economic Policy Reform, 1-16, <https://doi.org/10.1080/17487870.2016.1276454> (IF₂₀₁₇=1,513)
- Chybalski F., Marcinkiewicz E., 2016, *The Replacement Rate: An Imperfect Indicator of Pension Adequacy in Cross-Country Analyses*, Social Indicators Research, 126(1), 99-117 (IF₂₀₁₆=1,743)
- Marcinkiewicz E., 2017, *Pension Systems Similarity Assessment: An Application of Kendall's W to statistical multivariate analysis*, Contemporary Economics, 11(3), 303-314 (publikacja indeksowana w **Web of Science, Scopus**)
- Chybalski F., Marcinkiewicz E., 2014, *Does the professional activity of older workers contribute to youth unemployment? A cross-section study of European countries*, Business and Economic Horizons, 10(4), 238-245 (publikacja indeksowana w **Scopus**)

- Marcinkiewicz E., Chybalski F., 2014, *How to measure and compare pension expenditures in cross-country analyses? Some methodological remarks*, International Journal of Business and Management, 2(4), 43-59
- Marcinkiewicz E. 2016, *More Beveridgean or Bismarckian? A comparative analysis of pension systems in selected CEE countries*, w: Palečková I. and Szarowska I. (red.) Proceedings of the 15th International Conference on Finance and Banking. Karviná: Silesian University, 241-252
- Marcinkiewicz E., 2016, *Źródła danych statystycznych o systemach emerytalnych*, w: Chybalski F. (red.), Adekwatność dochodowa, efektywność i redystrybucja w systemach emerytalnych. Ujęcie teoretyczne, metodyczne i empiryczne. Wydawnictwo C.H. Beck, 67-74
- Marcinkiewicz E., 2016, *Specyfika analiz porównawczych*, w: Chybalski F. (red.), Adekwatność dochodowa, efektywność i redystrybucja w systemach emerytalnych. Ujęcie teoretyczne, metodyczne i empiryczne. Wydawnictwo C.H. Beck, 75-79
- Chybalski F., Marcinkiewicz E., 2016, *Porządki emerytalne: wyniki analizy skupień*, w: Chybalski F. (red.), Adekwatność dochodowa, efektywność i redystrybucja w systemach emerytalnych. Ujęcie teoretyczne, metodyczne i empiryczne. Wydawnictwo C.H. Beck, 165-177

Prowadzone w tym nurcie badania pozwoliły na uzyskanie wyników zarówno o walorze poznawczym, jak i metodycznym. Badania te przede wszystkim oparte były na analizach komparatywnych dla krajów OECD oraz dla węższej grupy krajów CEE. Jako najważniejszą pozycję spośród wymienionych powyżej można wskazać artykuł (we współautorstwie z F. Chybalskim) pt. *A new proposal of pension regimes typology: empirical analysis of the OECD countries*, opublikowany w czasopiśmie *Journal of Economic Policy Reform* (lista JCR). Na podstawie obszernego materiału statystycznego obejmującego wiele zmiennych (cech) dotyczących systemów emerytalnych funkcjonujących w 30 krajach OECD dokonano identyfikacji rzeczywistych (nie teoretycznych) modeli współczesnych systemów emerytalnych. Zaproponowana typologia pozwala na prowadzenie porównań w przekroju reżimów emerytalnych w zakresie oceny systemów emerytalnych (np. pod względem efektywności, adekwatności, redystrybucji). Istotnymi jej walorami są również szeroki zakres podmiotowy i aktualność, gdyż na tle proponowanych w literaturze klasyfikacji reżimów emerytalnych uwzględnia ona bardzo dużą grupę krajów, a czas, dla którego była prowadzona analiza jest stosunkowo nieodległy (2012 r.). Klasyfikacja ta została przeprowadzona z użyciem metod wielowymiarowej analizy statystycznej. Jej jakość i wewnętrzna spójność została oceniona w kolejnej pracy z tego nurtu (pt. *Pension Systems Similarity Assessment: An Application of Kendall's W to statistical multivariate analysis*) z wykorzystaniem zaproponowanej nietypowej dla tego rodzaju zastosowań metody opartej na koncepcji konkordancji, co również stanowiło rozwinięcie metodyczne.

Kwestiom metodycznym poświęcone były także inne pozycje dotyczące problematyki pomiaru adekwatności, stabilności finansowej i redystrybucji w międzynarodowych studiach porównawczych. Zawierały one również wyniki badań pozwalające ocenić i porównać te atrybuty systemów emerytalnych w badanych krajach. Problematyka opracowania odpowiednich wskaźników, które mogą być stosowane w analizach komparatywnych dotyczących oceny różnych aspektów funkcjonowania systemów emerytalnych jak dotąd w literaturze przedmiotu była słabo eksplorowana, choć ma ogromne znaczenie praktyczne. W wymienionych wyżej publikacjach z omawianego nurtu opracowane zostały nowe wskaźniki dedykowane międzynarodowym studiom porównawczym. Między innymi, jako alternatywę dla typowo stosowanego wskaźnika udziału wydatków emerytalnych w PKB zaproponowano miary wydatków emerytalnych skorygowane o wskaźniki struktury demograficznej. W takiej formie pozwalają one na dokonywanie zestawień krajów pod względem ponoszonych wydatków emerytalnych, co ma zdecydowanie większą wartość informacyjną niż bez uwzględnienia różnic w obciążeniu demograficznym pokoleniem starszym. Kolejnymi zaproponowanymi miarami służącymi do porównań w przekroju krajów są syntetyczne wskaźniki adekwatności (SPAI1, SPAI2 oraz SPAI3) przedstawione w pracy pt. *The Replacement Rate: An Imperfect Indicator of Pension Adequacy in Cross-Country Analyses*, opublikowanej (we współautorstwie z F. Chybalskim) w czasopiśmie *Social Indicators Research* (lista JCR). Obejmują one trzy wymiary adekwatności: zapobieganie ubóstwu, wygładzanie konsumpcji oraz różnice w dochodzie między kobietami i mężczyznami. Jak wykazano, wskaźniki te pozwalają na bardziej kompleksowe spojrzenie i ocenę adekwatności emerytur w międzynarodowych analizach porównawczych niż standardowo stosowana stopa zastąpienia. Z kolei w zakresie pomiaru stopnia redystrybucji dokonano adaptacji opisanego w literaturze przedmiotu wskaźnika *Bismarckian factor* (Krieger i Traub 2008) do potrzeb analiz prowadzonych z użyciem danych już zagregowanych, co pozwoliło na porównanie pod tym względem systemów emerytalnych w krajach CEE z użyciem danych EU-SILC.

W ramach omawianego nurtu badawczego odnoszącego się do efektywności systemów emerytalnych analizowano również ich oddziaływanie na rynek pracy. W wyniku studium empirycznego przeprowadzonego dla panelu 25 krajów europejskich w latach 2005-2011 dowiedziono, że w krajach, gdzie wskaźniki zatrudnienia w starszych kohortach wiekowych (55-64 oraz 65+) były wyższe, tam też jednocześnie wyższe były wskaźniki zatrudnienia w kohortach wiekowych pokolenia wchodzącego na rynek pracy (15-24). Podobna zależność wykazana została dla wskaźników bezrobocia. Zatem na drodze empirycznej weryfikacji odrzucono hipotezę, że system emerytalny, który zachęca osoby starsze do wcześniejszego zejścia z rynku pracy jest skutecznym narzędziem w polityce obniżania bezrobocia wśród ludzi młodych.

Trzeci z kierunków badawczych, jakie realizowałam w okresie po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych, związany jest z funkcjonowaniem otwartych funduszy emerytalnych. W ramach prac w tym obszarze powstały publikacje:

- Marcinkiewicz E., 2015, *Zachowania stadne i konkurencja na rynku OFE. Badanie empiryczne z wykorzystaniem wielowymiarowej analizy statystycznej*, Marketing i rynek, 5/2015, 1067-1080
- Marcinkiewicz E., Chybalski F., 2013, Oddziaływanie OFE na kształtowanie i przestrzeganie zasad ładu korporacyjnego w spółkach giełdowych, Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej, Organizacja i Zarządzanie, 55, 141-150
- Marcinkiewicz E., 2013, *Czy istnieją lepsze i gorsze OFE? Analiza persystencji wyników inwestycyjnych*, w: Chybalski F. Marcinkiewicz E. (red.), Współczesne zabezpieczenie emerytalne. Wybrane aspekty ekonomiczne, finansowe i demograficzne, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź, 165-175
- Marcinkiewicz E., 2013, *Efektywność finansowa powszechnych towarzystw emerytalnych*, w: Chybalski F. Marcinkiewicz E. (red.), Współczesne zabezpieczenie emerytalne. Wybrane aspekty ekonomiczne, finansowe i demograficzne, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź, 176-185

Realizowane w ramach tego nurtu badania pozwoliły na sformułowanie wniosków dotyczących efektywności funkcjonowania otwartych funduszy emerytalnych i konkurencji w segmencie OFE. W toku prowadzonych analiz weryfikowano hipotezę o pozytywnym wpływie zniesienia obowiązkowości członkostwa w OFE oraz zmiany limitów inwestycyjnych na redukcję zachowań stadnych funduszy. Została ona odrzucona, gdyż jak wskazują otrzymane rezultaty badań, konkurencyjność na rynku OFE pod względem stóp zwrotu oraz pobieranych opłat po zmianach legislacyjnych w 2014 r. nie wzrosła. Efektywność inwestycyjną OFE analizowano też pod względem persystencji ich stóp zwrotu we wcześniejszych okresach funkcjonowania, co również wiąże się z problemem braku konkurencji na rynku otwartych funduszy emerytalnych w Polsce. Uzyskane wyniki nie sugerowały, aby istniały trwale lepsze lub trwale gorsze fundusze. Jako jedną z przyczyn tego zjawiska można wskazać brak powiązania między rentownością powszechnych towarzystw emerytalnych a wynikami inwestycyjnymi zarządzanych przez nie otwartych funduszy emerytalnych, czego również dowiodły prowadzone przeze mnie badania. W tym nurcie znalazła się także pozycja nawiązująca do wpływu, jaki OFE mają na polski rynek giełdowy. Odnosi się ona jednakże nie tyle do powszechnie podkreślanej roli OFE jako podmiotów dostarczających kapitał na giełdę i tym samym przyczyniających się do jej rozwoju, ale do oceny ich oddziaływania w zakresie podnoszenia standardów w spółkach giełdowych. Wyniki prezentowanych tam badań wskazują, że OFE nie podejmują działań na rzecz poprawy standardów ładu korporacyjnego w posiadanych spółkach, choć jako ważny inwestor instytucjonalny mają taką możliwość.

Obecnie rozpoczęłam prace nad kolejnym projektem naukowym, w którym uczestniczę jako główny wykonawca, finansowanym ze środków NCN (OPUS12) pt. *Sprawiedliwość międzypokoleniowa w porządkach państwa dobrobytu: międzynarodowe studium porównawcze* (Nr DEC-2016/23/B/HS4/01772). Jest to projekt realizowany od 2017 r. w zespole międzynarodowym pod kierownictwem dr hab. F. Chybalskiego. Tematyka związana z tym projektem wyznacza kierunki moich badań w najbliższej przyszłości. Wynikiem dotychczasowej aktywności badawczej na tym polu jest publikacja:

- Chybalski F., Marcinkiewicz E., Dominguez Fabian I., 2018, *Intergenerational Fairness: A Macro and Micro Perspective*, w: Chybalski F., Marcinkiewicz E. (red.), *Contemporary problems of intergenerational relations and pension systems: a theoretical and empirical perspective*. Proceedings of PenCon 2018 Pensions Conference, 19-20 April 2018, Lodz, Poland, Lodz University of Technology Press, 5-18

W pracy tej podjęto próbę zdefiniowania złożonego pojęcia, jakim jest sprawiedliwość międzypokoleniowa odnosząc się do poziomu mikro oraz makro. Dokonano również identyfikacji różnych pól interakcji międzypokoleniowych na obu poziomach w kontekście ekonomicznym, które rzutują na sprawiedliwość międzypokoleniową. Wyodrębnienie rodzajów możliwych transferów między pokoleniem osób starszych, osób w wieku produkcyjnym oraz pokoleniem w wieku przedprodukcyjnym jest niezbędnym elementem i bazą dla pomiaru sprawiedliwości międzypokoleniowej. Jako kontynuację tego nurtu obecnie prowadzę badania nad porównaniem różnych porządków państwa dobrobytu pod względem sprawiedliwości międzypokoleniowej.

Choć zdecydowaną większość mojego dorobku należy przypisać do ekonomii (ze szczególnym uwzględnieniem ekonomii emerytalnej), to jako peryferyjny nurt można wyróżnić także badania z obszaru finansów. Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych w swoich pracach kontynuowałam przez pewien okres czasu temat różnych aspektów funkcjonowania rynku giełdowego, który dominował w moim dorobku przed rokiem 2012. Znalazło to odzwierciedlenie w następujących publikacjach nawiązujących to tej problematyki:

- Marcinkiewicz E., 2016, *Short sale and index futures mispricing: Evidence from the Warsaw Stock Exchange*, *Prague Economic Papers*, 5(25), 547-559 (IF₂₀₁₆=0,710)
- Marcinkiewicz E., 2014, *Some aspects of application of VECM analysis for modeling causal relationships between spot and futures prices*, *Optimum. Studia Ekonomiczne*, 5 (71), 114-125
- Marcinkiewicz E., 2014, *Determinants of the Index Future Basis: An Empirical Study of Warsaw Stock Exchange*, w: Stavarek D., Vodova P. (red.), *Proceedings of the 14th*

International Conference on Finance and Banking, Karvina: Silesian University, 242-251 (publikacja indeksowana w **Web of Science**)

- Marcinkiewicz E., Kompa K., 2013, *Badanie przyczynowości między cenami spot i futures na przykładzie kontraktów terminowych na indeks WIG20*, Uniwersytet Szczeciński, Zeszyty Naukowe nr 768, Finanse, Rynki finansowe, Ubezpieczenia, 63, 321-331
- Marcinkiewicz E., 2016, *Tendencje na współczesnych rynkach giełdowych a wykorzystanie analizy technicznej*, Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej, Organizacja i Zarządzanie, 66(1213), 45-57

Spośród wymienionych prac za najważniejszą w tym nurcie uważam artykuł opublikowany w czasopiśmie *Prague Economic Papers* (lista JCR) pt. *Short sale and index futures mispricing: Evidence from the Warsaw Stock Exchange*. Jest to jedno z pierwszych studiów przypadku Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie w kontekście oddziaływania wprowadzonych w 2010 r. zmian dotyczących zniesienia ograniczeń krótkiej sprzedaży na wycenę kontraktów terminowych na indeks WIG20. Uzyskane wyniki potwierdziły pozytywny wpływ dokonanych zmian w regulacjach na efektywność wyceny rynkowej kontraktów. Badania te wzbogacają stan wiedzy na temat pozytywnych i negatywnych aspektów w zakresie roli krótkiej sprzedaży na rynkach kapitałowych i wpisują się w nurt podobnych badań prowadzonych dla innych światowych rynków giełdowych. Pozostałe moje publikacje w tym obszarze tematycznym w większości również dotyczą instrumentów pochodnych i powiązania rynków *spot* i *futures* na GPW w Warszawie. W ramach tego cyklu publikacji dyskutowano zarówno metodyczne aspekty badania takich powiązań za pomocą modeli wektorowej autoregresji (VAR) oraz korekty błędem (VECM), jak i weryfikowano empirycznie za pomocą tej metodyki istnienie przyczynowości w sensie Grangera między cenami gotówkowymi i terminowymi. Badano również wpływ determinant rynkowych (zmienność, płynność, stopa oprocentowania) na różnice między cenami gotówkowymi i terminowymi.

Moja aktywność publikacyjna obejmuje również działalność związaną z redakcją monografii naukowych. Jestem współredaktorem trzech pozycji skoncentrowanych na problematyce związanej z ekonomią emerytalną i finansami systemów emerytalnych:

- Chybalski F., Marcinkiewicz E. (red.), 2018, *Contemporary problems of intergenerational relations and pension systems: a theoretical and empirical perspective*. Proceedings of PenCon 2018 Pensions Conference, 19-20 April 2018, Lodz, Poland, Lodz University of Technology Press
- Chybalski F. Marcinkiewicz E. (red.), 2015, *Współczesne problemy systemów emerytalnych. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź

- Chybalski F. Marcinkiewicz E. (red.), 2013, *Współczesne zabezpieczenie emerytalne. Wybrane aspekty ekonomiczne, finansowe i demograficzne*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź

Dwie z nich prezentują wyniki badań przedstawianych na konferencjach z cyklu *Ogólnopolska Konferencja Emerytalna* (edycja 2013 i 2015). Trzecia z wyróżnionych monografii, wydana w języku angielskim, zawiera prace powstałe na bazie wystąpień uczestników międzynarodowej konferencji *Pensions Conference 2018*. Opracowana ona została w międzynarodowym zespole autorskim oraz przy współudziale międzynarodowego zespołu recenzentów z ośrodków akademickich w Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Irlandii, Węgier, Belgii i Polski. Książka ta zgłoszona została do indeksacji w Web of Science i obecnie poddawana jest ewaluacji przez Thomson Reuters.

Tab. 1. Dorobek publikacyjny po doktoracie w ujęciu ilościowym

Monografia jednoautorska	1
Artykuły w czasopismach recenzowanych	18
w tym: z listy JCR 4 łącznie indeksowanych w bazie WoS² 7 łącznie indeksowanych w bazie Scopus 8 w j. angielskim 13	
Rozdziały monografiach (materiałach konferencyjnych) wydanych za granicą	4
w tym: indeksowanych w bazie WoS 2 w trakcie indeksacji w bazie WoS 1 w j. angielskim 4	
Rozdziały w monografiach naukowych wydanych w Polsce	9
w tym: w j. angielskim 1	
Redakcja naukowa monografii	3

Źródło: opracowanie własne

Syntetyczne podsumowanie moich publikacji z okresu 6 lat po uzyskaniu stopnia doktora (tj. w latach 2013-2018) zamieszczono w tabeli 1³. Ponad połowa z przedstawionych prac opublikowana została w polskich i zagranicznych czasopismach,

² W tym 2 artykuły opublikowane w czasopismach z listy JCR w trybie *online first* oczekujące na indeksację w WoS, która nastąpi z momentem przyporządkowania im numeru wydania.

³ Szczegółowy wykaz w Załączniku nr 4 (*Wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki*).

w tym w czasopismach z listy *Journal Citation Reports* oraz *Emerging Sources Citation Index* (obecnych w *Web of Science Core Collection* – WoS CC), a także indeksowanych w bazie *Scopus*. Ponadto w dorobku znalazły się również dwie prace opublikowane w zagranicznych materiałach konferencyjnych indeksowanych w bazie WoS CC, oraz jedna publikacja (rozdział w monografii) wydana w międzynarodowym wydawnictwie *Springer* (w serii *Eurasian Economic Perspectives. Eurasian Studies in Business and Economics*) będąca w trakcie indeksacji w *Conference Proceedings Citation Index* (WoS CC)⁴. Spośród 32 opublikowanych przeze mnie prac 23 są pozycjami jednoautorskimi.

W tabeli 2 przedstawione zostały wskaźniki bibliometryczne dla mojego dotychczasowego dorobku naukowego odnoszące się m.in. do jego umiędzynarodowienia. Zgodnie z dokonany własnym przeglądem źródeł (internetowych oraz wydanych w formie papierowej), moje publikacje cytowane były 71 razy, w tym 25 razy przez zagranicznych autorów⁵. Baza *Web of Science* zawiera zaś 12 cytowań moich prac⁶.

Tab 2. Wskaźniki bibliometryczne dla dorobku naukowego po doktoracie

Sumaryczny impact factor ⁷	IF=5,61
Łącznie cytowań (bez autocytowań) ⁸ :	71
w tym: w bazie WoS CC zagranicznych	12 25
Liczba cytowań wg Publish or Perish	95
Indeks Hirscha wg Publish or Perish	h-index = 5

Źródło: opracowanie własne

6. Pozostała działalność naukowa i współpraca z instytucjami naukowymi

Moja aktywność naukowa obejmowała także uczestnictwo w konferencjach. W okresie 6 lat od momentu uzyskania stopnia doktora wygłosiłam łącznie 19 referatów na 12 konferencjach międzynarodowych oraz 5 konferencjach krajowych⁹. Podczas dwóch konferencji międzynarodowych prowadziłam sesję panelową jako przewodniczący (*20th EBES Conference*, Wiedeń, Austria oraz *Pensions Conference 2018*, Łódź, Polska). Dwukrotnie też byłam członkiem Rady naukowej na konferencjach międzynarodowych

⁴ Dziewięć poprzednich kolejnych edycji wydawnictwa zostało indeksowanych w *Conference Proceedings Citation Index* (WoS CC).

⁵ Cytowania spełniające łącznie dwa warunki: publikacja wydana za granicą oraz autor/autorzy z zagraniczną afiliacją.

⁶ Liczone według *Cited Reference Search*.

⁷ Zgodny z rokiem publikacji.

⁸ Zidentyfikowanych na podstawie własnego przeglądu literatury.

⁹ Szczegółowe informacje w Załączniku nr 4.

(2017 IASOS International Applied Social Sciences Congress, Uşak, Turcja oraz Pensions Conference 2018, Łódź, Polska).

W ramach współpracy międzynarodowej w 2015 r. (15-17.04.2015) odbyłam także wizytę studyjną w University of Vienna (Austria), na zaproszenie kierownika jednostki Department of Economics, prof. Wielanda Mullera. W wrześniu 2018 (17-24.09.2018), na zaproszenie prof. Esther Muñoz Baquero, odbyłam staż badawczy w Departament of Financial Economics and Accounting of University of Extremadura (Hiszpania).

Od 2018 r. jestem członkiem międzynarodowej grupy badawczej *Pensions & Intergenerational Relations (PIR) Research Group* działającej przy Wydziale Zarządzania i Inżynierii Produkcji PŁ i skupiającej naukowców z ośrodków akademickich w Polsce (Politechnika Łódzka), Hiszpanii (University of Extremadura) oraz na Węgrzech (National University of Public Service, Centre for Economic and Regional Studies of the Hungarian Academy of Sciences). Celem zespołu jest współpraca i wsparcie merytoryczne w badaniach z zakresu wykorzystania metod ilościowych oraz koncepcji zarządzania publicznego, zarządzania zmianą, zarządzania wiedzą i zarządzania ryzykiem w obszarze systemów emerytalnych, rynku pracy, funduszy emerytalnych oraz relacji międzypokoleniowych.

Od 2016 r. jestem członkiem międzynarodowego stowarzyszenia naukowego *European Network for Research on Supplementary Pensions (ENRSP)* z siedzibą w Niemczech, zaś od 2017 r. *Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Oddział w Łodzi*. Działam także jako członek gremiów recenzentów w czasopismach krajowych i zagranicznych. Od 2013 r. opracowałam 13 recenzji artykułów na zlecenie dwóch czasopism z listy JCR tj. *Social Indicators Research* ($IF_{2017} = 1,648$) oraz *International Review of Economics and Finance* ($IF_{2017} = 1,318$). Dodatkowo recenzowałam publikacje dla dwóch czasopism zagranicznych indeksowanego w bazie *Web of Science (Emerging Sources Citation Index)* oraz trzech polskich czasopism z listy B MNiSW. Łącznie w okresie 2013-2018 przygotowałam 25 recenzji artykułów do czasopism oraz 3 recenzje rozdziałów do monografii naukowej.

Do osiągnięć w zakresie współpracy krajowej i międzynarodowej z ośrodkami naukowymi mogę zaliczyć uczestnictwo w zespołach badawczych realizujących projekty finansowane przez Narodowe Centrum Nauki. W projekcie pt. *Determinanty rozwoju dobrowolnych form oszczędzania na starość* (konkurs SONATA8) pełnię rolę kierownika zespołu międzyuczelnianego, który obejmuje wykonawców z Politechniki Łódzkiej oraz Uniwersytetu Wrocławskiego. Jako ekspert statystyczny w 2014 r. współpracowałam przy realizacji projektu pt. *Zarządzanie wykorzystaniem instrumentów wspierania rozwoju przez małe i średnie przedsiębiorstwa – kontekst strategiczny* (konkurs SONATA1, kierownik: dr hab. M. Matejun). Z kolei jako główny wykonawca występowałam w dwóch wcześniej wspomnianych projektach badawczych pod kierownictwem dr hab. F. Chybalskiego (konkursy OPUS5 i OPUS12), z których jeden

realizowany był w zespole naukowców z Politechniki Łódzkiej, Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie oraz Uniwersytetu Wrocławskiego, zaś drugi obecnie zrzesza międzynarodowy zespół złożony z badaczy z Politechniki Łódzkiej i University of Extremadura (Hiszpania). W 2013 r. współpracowałam z Centrum Jakości Badań Naukowych KNOWBASE (Uniwersytet Łódzki) w charakterze eksperta w zakresie analiz statystycznych.

Za moją działalność naukową byłam corocznie w latach 2013-2017 wyróżniana nagrodą indywidualną II stopnia Rektora Politechniki Łódzkiej. Ponadto w roku 2017 otrzymałam nagrodę stowarzyszenia ENRSP za najlepszą publikację naukową o tematyce emerytalnej (za artykuł: *Marcinkiewicz E., Chybalski F., 2017, A new proposal of pension regimes typology: empirical analysis of the OECD countries, Journal of Economic Policy Reform*). Dwukrotnie również (w 2014 r. i 2015 r.) zdobyłam wyróżnienie w finale konkursu na najlepszy artykuł *Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu „ZARZĄDZANIE ROZWOJEM ORGANIZACJI”*, w którym w formule *double-blind review* nagrodę przyznawała kapituła złożona z zespołu recenzentów z ośrodków akademickich w całej Polsce.

7. Dorobek dydaktyczny, popularyzatorski i organizacyjny

Moja działalność dydaktyczna związana z pracą na stanowisku adiunkta w Katedrze Zarządzania Politechniki Łódzkiej obejmuje prowadzenie przedmiotów tematycznie powiązanych przede wszystkim z nauczaniem metod ilościowych na studiach I i II stopnia, realizowanych na Wydziale Zarządzania i Inżynierii Produkcji (WZIP) Politechniki Łódzkiej. W ramach zajęć dydaktycznych w okresie 2013-2018 prowadziłam następujące przedmioty obowiązkowe w języku polskim:

- *Statystyka opisowa* (wykład, laboratoria)
- *Statystyka matematyczna* (laboratoria)
- *Prognozowanie i symulacje* (laboratoria)
- *Analiza danych* (wykład, laboratoria)
- *Prognozowanie rozwoju organizacji* (laboratoria)
- *Modelowanie procesów w MSP* (wykład, laboratoria)

Dodatkowo, w języku angielskim prowadziłam jeden przedmiot obowiązkowy oraz dwa obieralne:

- *Statistics in management* (laboratoria)
- *Introduction to survey data analysis* (wykład, laboratoria)
- *Informal prediction models on capital market* (wykład, laboratoria)

Realizowałam również zajęcia dydaktyczne w języku angielskim w Centrum Kształcenia Międzynarodowego Politechniki Łódzkiej (*International Faculty of Engineering - IFE*):

- *Statistics with elements of econometrics* (wykład)
- *Business forecasting and simulations* (laboratoria)

Spośród wymienionych 11 przedmiotów, 6 realizowanych jest na studiach I stopnia (inżynierskich i licencjackich), zaś pozostałe na studiach II stopnia (magisterskich) kierunków: *Zarządzanie, Zarządzanie i Inżynieria Produkcji, Inżynieria Zarządzania, Management, Business and Technology, Management and Production Engineering*. Dodatkowo od 2015 r. zarówno na studiach I, jak i II stopnia prowadzę seminarium dyplomowe, sprawując opiekę nad dyplomantami jako promotor prac inżynierskich i magisterskich (w przypadku studentów Centrum Kształcenia Międzynarodowego również w języku angielskim).

Ponadto jestem autorem i współautorem materiałów dydaktycznych zamieszczanych na platformie e-learningowej Politechniki Łódzkiej (WIKAMP) dla studentów w ramach kursów *Statystyka opisowa* oraz *Statistics in management*. Zamieszczane materiały obejmują teorię oraz zadania i testy sprawdzające w formie interaktywnej.

W zakresie działalności dydaktycznej na wydziale WZIP PŁ pełnię również rolę kierownika szeregu przedmiotów sprawując pieczę merytoryczną nad realizowanymi treściami kształcenia m.in. poprzez opracowanie i bieżącą aktualizacją kart przedmiotów takich jak: *Introduction to survey data analysis, Statistics with elements of econometrics, Informal prediction models on capital market, Statistics in management, Analiza i prezentacja danych w EXCELU, Matematyka stosowana w zarządzaniu, Statystyka matematyczna, Modelowanie procesów w małych i średnich przedsiębiorstwach*.

Jestem również współautorem 4 podręczników akademickich, z czego 3 wydane zostały przed nadaniem mi stopnia doktora, natomiast 1 po uzyskaniu stopnia naukowego (*Staniec I. (red.), 2013, Metody ilościowe w zarządzaniu organizacją, C.H.Beck, Łódź*). Ich problematyka dotyczy zastosowań metod ilościowych (statystyka, ekonometria) w zarządzaniu i ekonomii.

W celu podnoszenia kompetencji dydaktycznych oraz doskonalenia warsztatu naukowego w latach 2013-2018 uczestniczyłam w szeregu szkoleń:

- Szkolenie z obsługi narzędzia do zarządzania bibliografią *Mendeley*, Biblioteka PŁ, marzec 2017
- Szkolenie *Analizy jakościowe z oprogramowaniem NVIVO*, Politechnika Łódzka, grudzień 2016
- Szkolenie *Praktyczne zastosowania technik regresyjnych w STATISTICA*, StatSoft Polska, Kraków, wrzesień 2015

- Szkolenie *Efektywne metody przygotowywania artykułów i składania do publikacji w czasopismach z listy filadelfijskiej*, Politechnika Łódzka, styczeń 2015
- Szkolenia *Analizy wielowymiarowe*, StatSoft Polska, Kraków, listopad 2014
- Warsztaty z serii *Publikuj z Wiley* pt. „*Writing great papers in international journals. An introduction for researchers*”, Politechnika Łódzka, 2014.

W ramach działalności dydaktycznej i popularyzatorskiej w 2015 r. współorganizowałam studencką debatę oxfordzką pt. *Czy zmiany w polskim systemie emerytalnym są korzystne z punktu widzenia młodych?*, którą również prowadziłam w roli Marszałka. W debacie organizowanej pod patronatem medialnym Serwisu Emerytalnego dziennika Rzeczpospolita oraz przy wsparciu PZU brali udział studenci wydziału WZIP oraz IFE Politechniki Łódzkiej. W 2017 r. brałam aktywny udział w międzyuczelnianym XVII Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi. Poprowadziłam lekcję festiwalową dla młodzieży licealnej pt. *Co ma wspólnego emerytura z magią procentu składanego?*, podczas której dzieliłam się wiedzą na temat dobrowolnego oszczędzania na starość, popularyzując jednocześnie wyniki badań własnych prowadzonych w ramach projektu pt. *Determinanty rozwoju dobrowolnych form oszczędzania na starość*. Podobną tematykę propagowałam również w wywiadzie pt. *Oszczędzanie na starość* (maj 2018) umieszczonym w cyklu popularyzatorskim pt. *nauka movi(e)*, realizowanym na Politechnice Łódzkiej.

Udzielałam się również w mediach ogólnopolskich publikując komentarze (we współautorstwie z F. Chybalskim) do aktualnych problemów i wydarzeń w zakresie polityki emerytalnej w Polsce, a szczególności dotyczących II i III filaru systemu emerytalnego. Wynikiem tego na portalu Serwis Emerytalny dziennika Rzeczpospolita (serwisemerytalny.rp.pl) ukazały się dotychczas trzy artykuły, tj.

- *Pracownicze Plany Kapitałowe – następca OFE?* (04.04.2018 r.)
- *Emerytalne quo vadis* (31.01.2018 r.)
- *Potrzebujemy elastycznego III filaru* (02.02.2015 r.)

W ramach działalności organizacyjnej w latach 2013-2018 byłam członkiem komitetów organizacyjnych 9 konferencji i seminariów naukowych. Między innymi pełniłam funkcję Sekretarza międzynarodowej konferencji *Pensions Conference 2018*, organizowanej przez Katedrę Zarządzania PŁ (Łódź, 19-20 kwietnia 2018), w której udział wzięło ponad 60 uczestników z Polski, Belgii, Hiszpanii, USA, Irlandii, Wielkiej Brytanii, Włoch, Czech, Estonii, Łotwy, Kosowa oraz Indii. Funkcję tę sprawowałam również we wcześniejszych edycjach tej konferencji, tj. w latach 2009, 2011, 2013, 2015, mającej wówczas formułę konferencji krajowej (pod nazwą *Ogólnopolska Konferencja Emerytalna*). Ponadto od 2011 r. udzielałam się jako członek komitetu organizacyjnego

przy organizacji cyklicznej *Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu „Zarządzanie rozwojem organizacji”*.

Literatura cytowana w autoreferacie:

- Fornero E., Lusardi A., Monticone C., 2010, Adequacy of Savings for Old Age in Europe. w: Bovenberg L., van Soest A., Zaidi A. (eds) *Ageing, Health and Pensions in Europe*. Palgrave Macmillan, London.
- Krieger T., Traub S., 2008, Back to Bismarck? Shifting preferences for intragenerational redistribution in OECD pension systems, University of Bremen, Discussion Papers Series No. 001-2008.
- Rada Monitoringu Społecznego, 2015, Diagnoza społeczna: zintegrowana baza danych. www.diagnoza.com
- Zalega T., 2012, *Konsumpcja: determinanty, teorie, modele*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa

Edyta Nowakiewicz